

2024-02-08

Socialdepartementet
1033 Stockholm
s.remissvar@regeringskansliet.se,
s.sof@regeringskansliet.se.

Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40)

Med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) yttrar sig Stiftelsen Allmänna Barnhuset över förslagen i betänkandet Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40).

Sammanfattning

Utredningens uppdrag består av tre delar:

- protokollet till Barnkonventionen om en individuell klagomålsmekanism,
- att föreslå åtgärder som säkerställer barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen i svensk lagstiftning samt
- att se över möjligheterna att staten bidrar till att etablera barnombud inom civilsamhällesorganisationer

Stiftelsen Allmänna Barnhuset står i huvudsak bakom utredningens förslag i alla tre deluppdrag. Vi anser dock att det är olyckligt att rätten till upprättelse i form av skadestånd inte ingick i utredningens uppdrag.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har under lång tid bedrivit både forskning och arbetat med metodutveckling gällande barn i utsatta situationer bland annat barn i samhällsvård och barn som utsätts för våld. I vårt arbete är det tydligt att det ofta är svårt för dessa barn att få tillgång till rättsmedel, framföra klagomål och få upprättelse när deras rättigheter enligt Barnkonventionen kränks. Det kan handla om: (1) att möjlighet till prövning saknas; (2) att barn och vårdnadshavare har motstridiga intressen och barnet är beroende av vårdnadshavaren för att kunna lyfta frågan; (3) att vårdnadshavaren inte har kraft eller förmåga att driva barnets intressen eller, (4) att de nationella rättsmedlen är otillräckliga till exempel eftersom de inte är oberoende.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det är angeläget att barn ges möjlighet att få klagomål gällande kränkningar av rättigheter enligt Barnkonventionen prövade av Barnrättskommittén. Det är också viktigt att barn vars rättigheter kränkts får upprättelse. Att vända sig till ett internationellt organ för att söka upprättelse för en rättighetskränkning är samtidigt en krävande process som både kan väcka falska förhoppningar och leda till besvikelse för barnet. Det är därför klokt att utredningen parallellt med en ratificering av det tredje tilläggsprotokollet i de andra deluppdragen ger förslag som syftar till att säkerställa barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt Barnkonventionen i svensk lagstiftning.

Vi är övertygade om att förslagen i deluppdrag 2 och 3, om de genomförs, kommer att stärka barns rättigheter och därmed i vissa fall förebygga att internationella processer i Barnrättskommittén inleds. I tillägg krävs kunskapshöjande- och konkreta insatser i form av riktlinjer och vägledning för att lagstiftningen ska respekteras. Det krävs också att kommuner aktivt arbetar för bättre samverkan och samarbete mellan professioner kring barn i utsatta situationer.

Vidare anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset i förhållande till barn i tvister om vårdnad, boende och umgänge att fler åtgärder krävs för att leva upp till bland annat rätten till skydd mot våld och övergrepp enligt Barnkonventionen. Ytterligare konkreta insatser och resurser krävs och frågor om barns rätt till ett eget ombud, talerätt och andra lagstiftningsåtgärder behöver utredas.

Flertalet av de lagstiftningsförändringar som föreslås gäller barn i samhällsvård. Vi ställer oss positiva till samtliga, men vill samtidigt understryka att det fortfarande finns flera frågor som inte legat inom utredningens uppdrag där dessa barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter är begränsade. Bland annat har barn i samhällsvård inte samma möjligheter och tillgång till skola och utbildning samt hälso-och sjukvård som andra barn.

Arbetet för att identifiera och åtgärda situationer när det är svårt eller t.o.m. omöjligt för barn i utsatta situationer att utkräva sina rättigheter måste fortsätta. I vårt arbete ser vi hur svårt det kan vara för barn som är brottsoffer, till exempel barn som utsatts för våld och övergrepp att få tillgång till - utkräva- rätten till stöd, behandling och rehabilitering i synnerhet i situationer när barn och förälder har motstridiga intressen eller föräldern inte har kraft och förmåga att hjälpa barnet.

Slutligen, anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att utredningen på ett föredömligt sätt har träffat och lyssnat till barn. Barns röster har fått stort utrymme och deras röster har vävts in i utredningens resonemang och förslag på ett sätt som andra utredningar borde vägledas av.

Rätten till upprättelse

Det är enligt Stiftelsen Allmänna Barnhusets mening olyckligt att frågan om upprättelse i form av skadestånd för kränkningar inte ingick i utredningens uppdrag. Många av de barn som utredningen lyssnat till samt de rapporter och granskningar som utredningen tagit del av belyser kränkningar som lett till stort lidande för enskilda barn. Det gäller inte minst de barn som utsatts för kränkningar, våld och övergrepp på Statens Institutions Styrelsens (SiS) särskilda ungdomshem. Straffrättsligt ansvar har i vissa fall utdömts men Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det allmännas ansvar, eftersom barnet varit placerat i samhällets vård, borde utredas särskilt.

Ett uppdrag om det allmännas ansvar vid kränkningar av Barnkonventionen skulle ge vägledning i frågan om det allmänna kan komma att bära ett liknande, skadeståndsrättsligt, ansvar som vid kränkningar av Europakonventionen. I förhållande till Europakonventionen har Högsta domstolen konstaterat att principerna för kränkningersättning enligt svensk rätt bör kunna tillämpas vid överträdelser och utdömt skadestånd i form av ideell ersättning.¹ Före detta justitierådet och tidigare professor i civilrätt vid Stockholms och Uppsala universitet, Bertil Bengtsson, har också i ett yttrande uttalat att det inte kan uteslutas att det allmänna vid en inkorporering av Barnkonventionen kan komma att få bära ett liknande ansvar vid kränkningar av konventionen som vid kränkningar av Europakonventionen.² Barnkonventionen är idag lag i Sverige, i sin helhet inkorporerad i svensk lagstiftning, varvid denna fråga är än mer aktuell.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill understryka att det förstås i första hand är viktigt att förebygga att kränkningar överhuvudtaget sker, men vikten av upprättelse för det enskilda barnet till exempel i form av skadestånd eller en offentlig ursäkt ska inte underskattas. Det är viktigt att det allmänna visar att ansvar för kränkningar av barns rättigheter enligt Barnkonventionen väger lika tungt som för kränkningar av rättigheter som framgår av andra konventioner, till exempel Europakonventionen.

---

¹ Se NJA 2005 s.462 (Lundgren-domen). I avgörandet prövade HD förutsättningarna för ett skadeståndsanspråk direkt grundat på Europakonventionen och fann att principerna för kränkningersättning enligt svensk rätt kan tillämpas vid överträdelser av konventionen. I två senare mål, NJA 2007 s.295 (Häktningsfallet) och NJA 2007 s.584 (Familjkränkningsskandalen), visade HD att alla artiklar i Europakonventionen är förenade med en skadeståndsrättslig sanktion när det gäller statens ansvar gentemot den enskilda. Se även UNICEF Sverige (2017) *Hur ska barn i Sverige för upprättelse när deras rättigheter kränkts, för och nackdelar med en ratificering av barnkonventionens tilläggsprotokoll om en individuell klagorätt.*

² SOU 2016:19, s. 617

Oberoende klagomålsfunktion på SIS

I utredningen beskrivs de uppgifter om missförhållanden, våld och övergrepp på SIS särskilda ungdomshem som har framkommit i rapporter och granskningar under lång tid. Att det dessutom kan vara svårt för barn att få gehör hos myndigheter för sina upplevelser av sexuella kränkningar och våld från personal på de särskilda ungdomshemmen samt att övergreppen i många fall inte når rättsväsendet framgår av en rapport från Barnrättsbyrån som publicerades 2023.³ Brister i SiS hantering av klagomål från barn och unga har även lyfts i rapporter från både Statskontoret och IVO.⁴ Som framgår av utredningen har SiS genomfört ett internt arbete med syfte att undersöka klagomålsförutsättningarna för barn och unga i myndighetens verksamhet. En ny fristående klagomålsfunktionen inom SiS lanserades den 1 februari 2024.⁵

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har under lång tid följt utvecklingen på SIS. Vår uppfattning är att det krävs en helt oberoende extern klagomålsfunktion för att de barn som vårdas på SIS särskilda ungdomshem ska ha tillgång till ett tillräckligt rättsmedel när deras rättigheter enligt Barnkonventionen kränkts.

7 Analys av och ställningstagande till frågan om en ratificering av tilläggsprotokollet

7.3 Sverige bör ratificera det fakultativa och tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande

Utredningens förslag: Sverige bör ratificera det fakultativa och tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande.

En ratificering av tilläggsprotokollet förutsätter inga ändringar av svensk lag. En ratificering är av större vikt och ska därför godkännas av riksdagen i enlighet med 10 kap. 3 § regeringsformen.

Regeringen bör därför inhämta riksdagens godkännande i frågan.

Sverige bör även tillerkänna barnrättskommittén behörighet att ta emot mellanstatliga klagomål i enlighet med tilläggsprotokollet. Regeringen bör därför också inhämta riksdagens godkännande till en viljeförklaring enligt artikel 12 punkt 1 i tilläggsprotokollet.

Sverige bör inte utnyttja den möjlighet som anges i artikel 13 i tilläggsprotokollet att neka barnrättskommittén behörighet avse-ende systemet för utredningsförfarande vid allvarliga eller systematiska kränkningar.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset känner igen många av de brister och kränkningar av rättigheter enligt Barnkonventionen som barn lyft till utredningen. Det är bland annat tydligt även i våra projekt, utvärderingar och forskning att det finns brister i hur barn görs delaktiga i beslut och ärenden som rör dem. Vi ser ofta exempel på att barn inte får komma till tals och inte får den information de har rätt till samt att barn inte alltid har tillgång till tillräckliga rättsmedel och, i vissa fall, att rättsmedel saknas. En ratificering av det tredje tilläggsprotokollet skulle innebära förstärkning och fördjupning av Barnkonventionen. En ratificering skulle också vara en ytterligare åtgärd för att öka möjligheterna för barn att få sina rättigheter enligt konventionen tillgodosedda.

En majoritet av länderna i Europa har ratificerat barnkonventionens tilläggsprotokoll om ett individuellt klagomålsförfarande. I förhållande till andra ratificerade konventioner avseende mänskliga rättigheter som har klagomålsförfaranden så har Sverige i de allra flesta fall ratificerat

³ Barnrättsbyrån och World Childhood Foundation, 2023. Vem ska tro på mig? En granskning av sexuella övergrepp på de statliga ungdomshemmen.

⁴ Statskontoret (2022), SiS vård av barn och unga enligt LVU – förutsättningar för en trygg och ändamålsenlig vård, 2022:4; IVO (2021). Föreläggande att säkerställa att tvångsåtgärder har stöd i lag och står i proportion till syftet med åtgärderna vid Statens institutionsstyrelses (SiS) ungdomshem Folåsa, dnr 3.7.1-45220/2021-1.

⁵ [2024 - SiS - Statens institutionsstyrelse \(stat-inst.se\)](https://www.statinst.se/2024-02-01-sis-statens-institutionsstyrelse)

förfarandet. Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar utredningens bedömning att de brister som finns i hanteringen av klagomål, bland annat långa handläggningstider och felaktigheter i utlåtanden från FN-kommittéerna, inte i sig kan vara ett skäl för att inte ge barn möjlighet att få en upplevd kränkning av rättigheterna i barnkonventionen prövade i ett individuellt klagomålsförfarande enligt tilläggsprotokollet.

7.4 Behov av åtgärder som ger förutsättningar för ett välfungerande förfarande vid en ratificering av tilläggsprotokollet

Utredningens förslag: Barnombudsmannen bör få i uppdrag att, för det fall att Sverige ratificerar det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande, följa utvecklingen av tillämpningen av tilläggsprotokollet. Vid behov bör Barnombudsmannen kunna föreslå åtgärder för en bättre implementering av tilläggsprotokollet i Sverige.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det i detta uppdrag ska ingå att löpande identifiera och föreslå åtgärder för att säkerställa att barn i utsatta situationer får tillgång till och kan utkräva sina rättigheter enligt Barnkonventionen.

Åtgärder som säkerställer barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter (kap 8–11)
Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningen inom ramen för uppdraget landar i kloka och välavvägda förslag. Vi tillstyrker samtliga förslag. Nedan har vi valt att lyfta några av de förslag som särskilt berör vår verksamhet, projektområden och forskning.

Frågor om prioriteringar och resurser har inte ingått i utredningens uppdrag. För att verkliga förändringar ska ske för barn i utsatthet krävs emellertid kompensatoriska åtgärder för att jämna ut de skillnader i tillgången till rättigheter som finns i Sverige idag. Avsaknaden av långsiktighet och fokus på de mest utsatta barnen leder många gånger till att de barn som mest behöver skydd, stöd, likvärdighet och kompensatoriska åtgärder faller mellan stolarna. Bristen på kompensatoriska åtgärder leder i vissa fall till att barn i utsatta situationer diskrimineras, direkt eller indirekt, eftersom de inte har förutsättningarna att hävda sina rättigheter och att det allmänna samtidigt inte förmår kompensera för ojämlikhets faktorer. Detta innebär att de *faktiska möjligheterna* för barnet att lyfta en rättighetskränkning blir små, det handlar till exempel om barn med funktionsnedsättningar som inte har vårdnadshavare vid sin sida som driver deras sak, barn med föräldrar som har svårigheter tex sjukdom eller funktionsnedsättning, asylsökande barn och barn i samhällsvård som nekas likvärdig tillgång till exempelvis skola och sjukvård och utsätts för kränkningar, våld och övergrepp.

Det är av största vikt att regeringen genomför samtliga av utredningens förslag, flertalet av dessa handlar om barns rättssäkerhet och om att barn, som är särskilt skyddsvärda, i många fall i nuläget har sämre rättssäkerhet än vuxna.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det är oroväckande att granskningar och röster från barn pekar på att barn ofta ges så kort tid att förbereda sig för exempelvis en omplacering eller hemflytt att ett överklagande i praktiken enbart kan ske efter det att själva omplaceringen eller flytten har genomförts. I en granskning⁶ genomförd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) gällande delaktighet vid omplacering och hemflytt framkom bl.a. att mer än hälften av de barn som ingick i granskningen fick information om socialtjänstens beslut i direkt samband med att beslutet om omplacering eller hemflytt verkställdes. Detta innebar för flera av barnen att de fick flytta från en placering till en annan placering eller till det egna hemmet utan förberedelse och utan att få

⁶ Granskningen genomfördes inom ramen för ett regeringsuppdrag ”Uppdrag om förstärkt tillsyn av socialtjänstens handläggning som rör barn och unga” (S2020/08835).

packa eller ta med sina tillhörigheter. Det framkom även att vissa av barnen som omplacerats till SiS fick information först i samband med att beslutet verkställdes.⁷

För att förslagen om överklagbarhet, tillgång till särskild företrädare och rätt till information ska få verklig effekt för barn krävs även ett arbete med att informera om och granska efterlevnaden av lagstiftningen och processerna på lokalnivå inom exempelvis socialtjänsten. I tillägg krävs att det allmänna tar sitt ansvar i förhållande till tydliga prioriteringar, resurser och lagstiftning för att stärka utsatta barns tillgång till exempel utbildning, skola, hälso- och sjukvård samt skydd och stöd.

9.4 Överväganden och förslag

9.4.2 Rätt till offentligt biträde för barn i mål om umgängesbegränsning med mera

Utredningens förslag: Offentligt biträde ska förordnas för barn i mål eller ärenden om begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort enligt LVU.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

9.4.3 Rätt till offentligt biträde för barn som fyllt 15 år vid överklagande av beslut om särskilda befogenheter

Utredningens förslag: Offentligt biträde ska förordnas för den som åtgärden avser vid och inför överklagande av beslut om särskilda befogenheter enligt 42 § LVU. Detta innebär att även barn som fyllt 15 år har rätt till offentligt biträde i dessa

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

Barn som tvångsvårdas löper stor risk att utsättas för kränkningar, våld och övergrepp. Möjligheten att använda särskilda befogenheter har på ett systematiskt sätt missbrukats när barn tvångsvårdas. Det tydligaste exemplet är SiS särskilda ungdomshem där återkommande granskningar och rapporter belyser våld och övergrepp mot barn ofta kopplat till särskilda befogenheter. Att barn under och över 15 år ska ha rätt till offentligt biträde vid och inför överklagande av beslut om särskilda befogenheter är en fråga om rättssäkerhet. Det är viktigt att effekterna och efterlevnaden av lagstiftningen följs upp av regeringen.

9.4.4 Förtydliga socialnämndens ansvar att anmäla behov av eller överlämna ansökan om offentligt biträde

Utredningens förslag: Offentligt biträde bör förordnas i ett tidigt stadium i en LVU-process. Socialnämndens ansvar förtydligas såvitt gäller att skyndsamt anmäla behov av eller överlämna ansökan om offentligt biträde.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

9.4.5 Barn under 15 år ska ha rätt att ansöka om att ett offentligt biträde förordnas enligt LVU

Utredningens förslag: Barn som är yngre än 15 år ska ha rätt att själv ansöka om att ett offentligt biträde ska förordnas i de mål och ärenden där offentligt biträde enligt LVU ska förordnas

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

9.4.6 Stärkt rätt för barn under 15 år att komma till tals och överklaga beslut om placeringar samt beslut om särskilda befogenheter enligt LVU

⁷ Inspektionen för vård och omsorg, IVO (2023c). Tillsyn av socialtjänstens handläggning av ärenden som rör barn och unga Redovisning av regeringsuppdrag S2020/08835.

Utredningens förslag: I mål och ärenden om placeringsbeslut ska rätt till offentligt biträde finnas även under ärendets handläggning i socialnämnden. Vid överklagande av beslut om särskilda befogenheter förtydligas att ett offentligt biträde kan förordnas inför ett överklagande, det vill säga även när barn under 15 år överklagar beslut själva.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

9.4.7 Rättigheterna vid vård enligt LPT förstärks för barn under 15 år

Utredningens förslag: Ett barn under 15 år som tvångsvårdas enligt LPT får rätt att själv initiera en prövning i domstol och det offentliga biträdet blir också barnets ställföreträdare.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

9.4.8 Stärkt rätt att höras i domstol för barn under 15 år i mål enligt LPT, LVU och socialtjänstlagen

Utredningens förslag: Den som är yngre än 15 år bör höras i domstol, om han eller hon vill det och inte kan antas ta skada av att höras.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

9.4.9 Barns rätt till information om beslut och överklagande enligt LPT och LVU förtydligas

Utredningens förslag: Barn ska få information om beslut som avser honom eller henne om det inte är uppenbart obehövligt. Om beslutet kan överklagas ska han eller hon även informeras om hur det går till. Det sätt som informationen lämnas på ska anpassas till barnets ålder och andra individuella förutsättningar. Den som lämnar informationen ska i den utsträckning det är möjligt försäkra sig om att barnet har förstått den lämnade informationen

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. För att information om rättigheter och möjligheter att klaga och överklaga beslut ska nå fram till barn krävs emellertid både ökad kunskap och resurser.

9.4.10 Skyldigheten att ge information på ett sätt som barn förstår ska framgå i LPT, LSS, LVU och socialtjänstlagen

Utredningens förslag: Information till barn ska anpassas till barnets ålder och andra individuella förutsättningar. Den som lämnar informationen ska i den utsträckning det är möjligt försäkra sig om att den unge har förstått den lämnade informationen

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

9.4.11 Tydliggör att placeringar av barn enligt socialtjänstlagen kräver ett formellt beslut

Utredningens förslag: Placering av ett barn med stöd av socialtjänstlagen måste föregås av ett formellt och överklagbart beslut.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Det är oerhört allvarligt att barn i samhällsvård år efter år beskriver hur de rycks upp från trygga placeringar med kort varsel, ofta samma dag, utan möjlighet att förbereda sig, uttrycka sin åsikt, klaga på beslutet eller utkräva sina rättigheter. Här behövs tydliggöranden kring socialtjänstens processer och förfaranden. Det är ofrånkomligt att barn som inte får uttrycka sin åsikt, inte får information och flyttas på utan förberedelse och utan att förstå varför också påverkas på andra plan exempelvis vad gäller skolresultat och hälsa.

9.4.12 Offentligt biträde i vissa situationer för barn som är föremål för beslut om placering enligt socialtjänstlagen

Utredningens förslag: I mål och ärenden om placering enligt socialtjänstlagen, ska offentligt biträde förordnas för det barn som åtgärden avser om barnet motsätter sig åtgärden och ett offentligt biträde måste förordnas för att ärendet ska bli utrett eller i övrigt för att barnets intressen ska tillgodoses. Den som är förordnad som offentligt biträde för ett barn som inte har fyllt 15 år är utan särskilt förordnande barnets ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser. Offentligt biträde förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnd förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget.

10 Barns möjligheter att utkräva sina rättigheter –vårdnad, skola, migration med mera

10.2.8 Överväganden och förslag

Utredningens bedömning: I mål om vårdnad, boende och umgänge bör barn, i likhet med barn i många andra länder, ha en möjlighet att få en starkare processuell ställning och tilldelas ett eget juridiskt biträde. Detta är särskilt angeläget i mål där det finns anledning att anta att vårdnadshavarna inte kan bevaka barnets intresse, anledning att anta att barnet har utsatts för våld eller på annat sätt har eller kan komma att fara illa eller om det av andra skäl behövs för att barnets intressen ska tillgodoses. Utan en sådan justering bedöms barn sakna fullgoda möjligheter att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen.

Frågan om talerätt och juridiskt biträde för barn i mål om vårdnad, boende och umgänge är en så pass omfattande och komplex fråga att det saknas möjlighet att inom ramen för denna utredning lämna konkreta förslag. Frågan bör därför utredas ytterligare.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen. Det krävs även ytterligare insatser, resurser och lagstiftning för att motverka att barn far illa i tvister om vårdnad, boende och umgänge.

10.4.5 Överväganden och förslag

Rätt till ett eget offentligt biträde för barn i vissa situationer och en stärkt ställning för barn som vårdas med stöd av LVU

Utredningens förslag: Offentligt biträde, som inte samtidigt biträder vårdnadshavaren, ska förordnas för barn som har ansökt om uppehållstillstånd som flykting eller som alternativt skyddsbehövande eller om ny prövning har beviljats barnet, om barnet bereds vård med stöd av 2 § LVU eller om det annars behövs för att ärendet ska bli utrett eller för att barnets intressen ska tillgodoses. Den som förordnas som offentligt biträde för ett barn som vårdas med stöd av 2 § LVU ska utan särskilt förordnande också bli barnets ställföreträdare i migrationsprocessen

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget. Om förslaget genomförs kommer det att underlätta för barn som har en annan grund för uppehållstillstånd än sina föräldrar, till exempel risk för könsstympning, tvångsgifte eller andra former av hedersvåld, att få stanna i Sverige.

Asylsökande barn som är omhändertaget enligt LVU, på grund av våld, övergrepp och bristande föräldransvar kan fortfarande, trots utredningens förslag, utvisas tillsammans med föräldrarna även om behovet av skydd kvarstår i de fall barnet inte har någon annan grund för uppehållstillstånd än föräldrarna. Detta har uppmärksammats av FN:s barnrättskommitté vid ett flertal tillfällen i sina senaste rekommendationer uppmanar kommittén ”Sverige att säkerställa att barn

som skiljs från sina föräldrar och placeras efter att ha utsatts för våld eller övergrepp av sina föräldrar inte utvisas tillsammans med sina våldsamma föräldrar.⁸

Barns rätt att komma till tals

Utredningens förslag: Ett barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Förslaget innebär att rätten att komma till tals uttryckligen gäller i alla frågor som rör barnet, inte bara i tillståndsärenden samt att det så kallade olämplighetsrekvisitetet i 1 kap. 11 § UtIL tas bort. Något förslag som innebär att barn får höras utan vårdnadshavares samtycke lämnas inte.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Men vi anser att förslaget ska kompletteras med en utredning av möjligheterna att höra barn utan vårdnadshavares samtycke i likhet med till exempel socialtjänstens möjligheter att göra detta i andra sammanhang.

Barns rätt till information i migrationsprocessen

Utredningens förslag: Barn ska i samband med vissa ansökningar om uppehållstillstånd med mera, få relevant information som anpassas till barnets ålder och andra individuella förutsättningar. Den som ger informationen ska i den utsträckning det är möjligt försäkra sig om att barnet har förstått den lämnade informationen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Barn utan vårdnadshavare som ansöker om uppehållstillstånd från utlandet

Utredningens bedömning: Utredningen lämnar inte något förslag som rör frågan om företrädare för barn utan vårdnadshavare som ansöker om uppehållstillstånd från utlandet.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar inte bedömningen utan anser att frågan ska utredas ytterligare.

Utredningen anser bland annat att det är få barn utan vårdnadshavare som söker uppehållstillstånd från utlandet samt att det finns stora oöverblickbara konsekvenser förknippade med att förordna om ställföreträdare för utländska barn som inte befinner sig i Sverige, bland annat risken för människohandel.⁹ För barn som befinner sig i utlandet och har förlorat sina vårdnadshavare, men som har släktingar i Sverige, får det faktum att barnet i dagsläget inte kan ansöka om uppehållstillstånd från utlandet emellertid stora negativa konsekvenser, vilket i olika sammanhang lyfts av företrädare för asylrätten.¹⁰ Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser därför att en utredning ska tillsättas för att utreda frågan.

⁸ CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 43 a) iii).

⁹ Se avsnitt 10.

¹⁰ [Barn måste kunna förenas med familjen | SvD Debatt](#)

11.2.6 Överväganden och förslag

Möjligheterna att förordna en tillfällig företrädare för barn vid intressekonflikter mellan barn och vårdnadshavare bör utredas

Utredningens bedömning: Det finns ett behov av att underlätta möjligheten att förordna en tillfällig företrädare för barn i ärenden och mål där barn och vårdnadshavare, eller annan rättslig företrädare, har intressekonflikter eller där det annars finns skäl att anta att barnets företrädare inte kan bevaka barnets intressen. Av både effektivitetsskäl och rättssäkerhetsskäl bör övervägas om denna typ av förordnanden, liksom i Finland, ska kunna beslutas av den domstol som handlägger det aktuella målet. En översyn bör göras av föräldrabalkens bestämmelser om förmyndarskap och möjligheterna att förordna en tillfällig företrädare för barn bör utredas.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Vissa frågor som rör barns processbehörighet och rätten att komma till tals bör utredas närmare

Utredningens bedömning: Åldersgränserna för barns processbehörighet bör ses över med syfte att skapa ett enhetligt och sammanhängande system. Det bör övervägas att, som i Finland, låta 15 år vara utgångspunkten för barns processbehörighet och därutöver en lägre ålder i tvångsvårdsärenden. Dessutom bör barns rätt att komma till tals oavsett ålder säkerställas i frågor som rör förmyndar- och godmanskap i föräldrabalken

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen att det bör övervägas att, liksom i Finland, låta straffmyndighetsåldern (15 år) utgöra utgångspunkt för barns processbehörighet. Detta skulle betyda att barn i samtliga mål och ärenden enligt exempelvis förvaltningslagen, förvaltningsprocesslagen och ärendelagen skulle ha möjlighet att själva initiera ärenden, föra sin talan och överklaga beslut. Detta skulle kunna skapa ett mer enhetligt, lättförståeligt och förutsägbart system. Idag uppfattar vi att de många olika åldersgränser som finns skapar osäkerhet bland professionella och att barn därför i vissa fall inte får komma till tals även om de har rätt till det.

12 Barnrättsbyråer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud

I utredningens uppdrag ingick att analysera och redovisa för- och nackdelar med att staten bidrar till att etablera funktioner inom civilsamhällesorganisationer med uppgift att ge stöd till barn i kontakten med domstolar och förvaltningsmyndigheter. Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar i allt väsentligt utredningens förslag och bedömningar.

12.8.1 Staten ska bidra till etableringen av barnrättsbyråer inom civilsamhällesorganisationer som erbjuder verksamhet med oberoende barnombud

Utredningens bedömning: Det finns ett behov av en aktör som ger stöd till barn med omfattande behov av stöd och hjälp och som av olika anledningar saknar tillräckligt sådant stöd från vårdnadshavare eller andra vuxna i sin närhet. Staten bör därför bidra till att etablera barnrättsbyråer inom civilsamhällesorganisationer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud. Staten ska finansiera, reglera och på andra sätt bidra till att barnrättsbyråerna utvecklas och fungerar på bästa sätt.

Målsättningen är att det på sikt ska finnas barnrättsbyråer som erbjuder verksamhet med oberoende barnombud över hela landet, i varje län.

Etablerandet av barnrättsbyråer med oberoende barnombud bör ske stegvis och inledas med en försöksverksamhet.

Utredningens förslag: Regeringen fattar beslut om en förordning om statsbidrag till en försöksverksamhet med barnrättsbyråer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud. Socialstyrelsen blir ansvarig myndighet för beslut om bidrag och får i uppdrag av regeringen att, i dialog med bland annat Barnombudsmannen och länsstyrelserna, samordna och utvärdera försöksverksamheten med barnrättsbyråer som bedriver verksamheten oberoende barnombud.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker förslaget. Vi vill emellertid understryka vikten av att barnombuden inte ersätter samhällsliga funktioners ansvar och arbete utan verkar parallellt som ett extra skyddsnät, stöd och hjälp för barn i stor utsatthet, vilket även framgår av utredningens resonemang.

För att säkerställa likvärdighet behövs på sikt, efter den föreslagna initiala prövotiden med pilotprojekt, riktlinjer och en miniminivå för vad som ska ingå barnombudets roll. Regeringen bör redan i nuläget planera för utvärdering av pilotprojekten och framtagande av riktlinjer. Vi anser till skillnad från utredningen att det inte ska vara den samordnade parten, länsstyrelsen enligt utredningens förslag, som utvärderar projektet. Det ska i stället vara en utomstående oberoende part till exempel Statskontoret.

Ärendet har beretts av Maj Fagerlund.

Stockholm 2024-02-08

Anne-Marie Brodén
Ordförande

Cecilia Sjölander
Generalsekreterare